

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН (Культурфілософський аналіз)

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті розглянуто громадську думку як суспільний феномен, проаналізовано різні філософські та наукові підходи до тлумачення поняття «громадська думка», узагальнено з позицій філософії культури.

Вступ

Громадська думка є одним з явищ суспільного життя, яке викликає постійний та глибокий інтерес. Вона відіграє винятково важливу роль у діяльності держави, політичних партій, громадських рухів, та взагалі, кожної людини. Водночас громадська думка є одним з найскладніших соціальних феноменів. Вона є ефективним інструментом соціального управління, регулювання багатьох соціальних, економічних, політичних і культурних процесів.

Громадська думка є безпосереднім проявом стану соціальних відносин, ступеню їх узгодженості або конфліктності, загального рівня демократизації життя суспільства. За словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883–1955), «закон громадської думки – це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії». Зростання її впливу на соціальні відносини пов'язане з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення.

Роль громадської думки завжди зростає в складні переломні епохи людської історії. Такою епохою можна вважати Новий час – доба переходу від феодальних відносин до відносин, що притаманні розвиненому індустріальному суспільству. Бурхливі події тих часів відбувалися за участю широких мас населення. Революції, війни та повстання Нового часу були результатом певного осмислення людьми проблем становлення справедливого суспільства. Масова свідомість людей відображалася в їх громадській думці, а далі – в активних діях з перетворення соціальної дійсності.

Сучасний соціальний простір не менш складний. Динамічність та різноплановість проблем сьогодення вимагає від політиків, інших суб'єктів політичного життя виважених дій, контролю за процесами, що розгортаються в державі та між державами. В таких умовах зростає значення маніпулювання громадською думкою – тобто її спеціального формування та зміни у відповідності з напрямками зовнішньої та внутрішньої політики.

Аналіз публікацій

Вивчення громадської думки має давні традиції. Свій внесок у розробку теорії громадської думки внесли класики суспільствознавства Г.Тард, Г.Лебон, Ф.Тьонніс, публіцист У.Ліппман, філософи Н. Макіавелі, Т.Гоббс, Ш.Монтеск'є та ін. Докладний огляд досягнень класичних праць представників світового суспільствознавства з проблематики громадської думки, презентує в своїх роботах Е.Ноель-Нойман. Аналізу феномена громадської думки як важливого фактору сучасної

суспільної дійсності присвячені теоретичні праці та емпіричні дослідження Б.А.Грушина, М.К.Горшкова, Є.І.Головахи, Ю.Левади, В.С.Коробейнікова, Н.В.Паніної та ін.

Серед українських вчених вивченням громадської думки займалися В.Л.Оссовський, О.В.Нельга, В.А.Матусевич, Сурмін Ю.П., Полторак В.А., Л.Е. Орбан-Лембрик та ін. Загалом у вітчизняній науці склалися дві традиції розгляду громадської думки як такої: перша тенденція пов'язана з розумінням громадської думки як стану масової свідомості, друга – окреслює громадську думку як стан суспільної свідомості [6, с. 14-15]. Перша тенденція реалізується зокрема у позиції В.А. Полторака [10, с. 60], Л.Е. Орбан-Лембрик [7, с. 77]. Таким чином, вони фактично схиляються до точки зору російського вченого Б.А.Грушина, який стверджував, що громадська думка є випадком масової свідомості. Друга позиція представлена В.Л. Оссовським, Ю.П. Сурмінім та О.В. Нельгою.

Постановка завдання

Метою даної статті є вивчення громадської думки як складного явища суспільного життя, через окреслення різних наукових підходів та історичної еволюції поняття.

Основна частина

Сутність думок людей вивчалась ще в античні часи. Для філософських поглядів Парменіда, Емпедокла, Демокрита характерно протиставлення категорій "думки" і "знання". Думка розглядалась цими вченими як помилкове знання, щось неясне, нестійке, яке йде всупереч раціональній істині. Але вже після Платона і Аристотеля все більше визнання отримує інша точка зору: думка є щось середнє між знанням і вірою. Вона являє, ніби, поєднуючу ланку між чистою чуттєвістю і раціональною істиною.

Боротьба цих двох тенденцій продовжувалась і тоді, коли у сфері наукового, філософського дослідження опинилось явище, яке позначалося терміном "громадська думка". Ця боротьба наочно просліджується у поглядах представників німецької класичної філософії. Так, Гегель у своїй роботі "Філософія права" дав досить розгорнуту концепцію громадської думки, яка включала її визначення, характеристику різних сторін тощо [2, с.123-128]. Гегель розглядав громадську думку у зв'язку з аналізом державного устрою, де він виділяв законотворчу і урядову владу, а також елемент верств населення. У чому основна роль цього елемента? У тому, відповідає німецький філософ, щоб у ньому отримала існування публічна

свідомість, як емпірична спільність багатьох поглядів і думок. Ця спільність має форму людського здорового глузду, в якому знаходить відбиття загальний стан справ. Гегель чітко виділяв те об'єднуюче, що є в сукупності індивідуальних думок, спільних справ, проблем, що викликають загальний інтерес. Ця ідея найбільш повно розглядається у визначенні: "Формальна, суб'єктивна свобода, яка полягає у тому, що окремі особистості як такі, мають і висловлюють свою власну думку, судження про спільні справи і подають пораду відносно них, проявляється у тій сумісності, яка називається громадською думкою".

Цікавою видається концепція громадської думки відомого німецького криміналіста та публіциста Ф.Гольцендорфа, висловлена зокрема в його роботах «Роль громадської думки в державному житті» та «Сутність та цінність громадської думки». Вчений розглядав юридичний аспект поняття громадської думки, зазначаючи, що вона не є виключно юридичною категорією, але має тлумачитись як категорія соціальна, яка в сенсі гарантій основних прав функціонує як щось необхідне та очікуване [10].

Французький соціолог і криминолог, один із основоположників суб'єктивно-психологічного напрямку у західній соціології Г. Тард у своїй праці «Громадська думка і натовп» одним із перших зробив громадську думку предметом окремого наукового аналізу. Вчений, розділяючи поняття натовпу та публіки, вважає, що «думка ... є для натовпу та публіки щось подібне до того, що душа є для тіла» [15]. При цьому під громадською думкою він розумів короткострокову логічну групу суджень, які відповідають завданням сучасності та відтворені представниками певного суспільства. Громадська думка існує поряд з двома іншими феноменами суспільного духу (а фактично того, що ми називаємо, суспільною свідомістю) – традицією та індивідуалізованим розумом – та в постійній взаємодії з ними конститує себе як фактор суспільного контролю над політичними інституціями.

Американський вчений та публіцист У.Ліппман у своєму підході до поняття громадської думки поєднав елементи політологічного, соціологічного, психологічного та історичного аналізу. Водночас його концепцію сміливо можна назвати інформаційною, оскільки в її основі – особливості суспільного комунікативного процесу. На думку вченого сприйняття світу людиною опосередковане псевдосередовищем, що складається із упереджень, стереотипів та спрощених моделей, при цьому «поведінка людини є реакцією саме на це псевдосередовище. Наслідки цієї реакції, власне дії людини, відбуваються уже в реальному середовищі» [4]. Доцільно провести аналогію з теоремою У.А. Томаса, згідно якої «якщо ситуація мислиться для людей як реальна, то вона реальна за своїми наслідками» [4], тобто ментальні комплекси визначають не тільки сприйняття реальності, але й дії людей. Таким чином, У.Ліппман вибудував власну концепцію громадської думки, згідно якої вона є «моралізовано та кодифікованою версією фактів», при цьому саме система стереотипів визначає ракурс

оцінки фактів і ставлення до них [4].

Американський соціолог Х. Блумер підкреслював комунікативну природу громадської думки, в основі якої лежить спільна проблема, навколо якої точаться дискусії, обговорення. Згідно цієї позиції існує безліч публік, кожна з яких формується у відповідь на появу нової теми і припиняє своє існування, коли тема вичерпана. Розмежовуючи поняття натовпу та публіки, Х.Блумер вважав, що на відміну від натовпу, в якому індивідуальність розчиняється в єдності думок та емоцій, члени публіки інтенсифікують свою самосвідомість і активізують свою здатність до критичного мислення, породжуючи різноманітність поглядів і думок. Зміст та рівень сформованості громадської думки визначається ефективністю суспільної дискусії, що в свою чергу залежить від особливостей масової комунікації, доступності засобів масової комунікації як трибуни висловлення позицій різних соціальних груп.

Французький соціолог П.Бурд'є, розглядаючи громадську думку в контексті проблем політики та влади, одним з перших висловив сумнів у конструктивному потенціалі громадської думки як реального чинника впливу на публічну політику. На думку вченого, в сучасних умовах громадська думка перетворилась виключно на інструмент номінальної легітимізації влади і закріплення такого співвідношення сил, що забезпечують її (влади) існування. При цьому він гостро критикував вибірково опитування як спосіб отримання соціологічної інформації шляхом агрегування індивідуальних думок, апелюючи до проблем ефекту консенсусу, політичної компетентності, ефекту нав'язування проблематики як факторам, що унеможливають отримання об'єктивної громадської думки [1].

Розглянувши основні історичні пункти процесу еволюції поняття громадської думки, необхідно розглянути її структуру, якими виступають зокрема її суб'єкт та об'єкт. ажливою теоретико-методологічною проблемою є визначення суб'єкта громадської думки, яким можна вважати певні групи населення, що характеризуються спільністю інтересів, цінностей, соціального статусу тощо. Відповідно громадську думку не слід ототожнювати з індивідуальною думкою або просто зводити до суми індивідуальних думок. З етимології самого терміна «громадська» можна зробити висновок, що суб'єктом громадської думки є «громада», або точніше «громадськість», як певне об'єднання людей.

Найпростіше пояснення громадськості дає американський філософ, представник прагматизму Дж. Дьюї. В рамках запропонованого вченим ситуативного підходу громадськість це – активне соціальне утворення, що в певний момент об'єднується навколо певної проблеми задля пошуку шляхів її вирішення [3, С. 135]. При цьому дана проблема повинна становити суспільний інтерес та бути відправною точкою, змістовим осердям комунікативного процесу, який зрештою сприяє виробленню осмисленої спільної лінії поведінки чи принаймні вираженої оцінки ситуації. На це зокрема вказує В.Л. Оссовський,

стверджуючи, що «громадська думка – це спільна думка індивідів, яка репрезентує певний консенсус індивідуальних думок щодо конкретної проблеми, котра становить спільний інтерес» [8, С. 31]. Отже, громадськість як суб'єкт громадської думки є нечітким ситуативним утворенням, а тому потребує уточнення, які ж саме групи, колективи, класи слід відносити до неї. В.Л. Оссовський виділяє два типи таких суб'єктів: 1) соціальні групи в соціологічному розумінні цього терміна і 2) соціальні утворення масового походження [8, С. 77]. Розглянемо окремо ці два типи суб'єктів громадської думки та їх потенціал у її творенні.

За визначенням англійського соціолога Е. Гідденса, соціальна група – це певна кількість людей, що взаємодіють один з одним на регулярній основі, що приводить до згуртованості учасників взаємодії в окреме ціле з визначеними соціальними характеристиками. Однак не всі групи є однаково важливими для людини. Американський соціальний філософ Чарльз Кулі констатує існування первинних та вторинних груп [15]. Первинна група є своєрідним комплексом свідомості, в якому розчинені всі індивідуальні свідомості її членів, вони взаємодіють і взаємно доповнюють один одного. Первинні групи характеризуються стійкістю, безпосередністю, неформальністю зв'язків. Їх первинність пов'язана з роллю в процесі соціалізації та структуротворчим потенціалом в рамках більших соціальних спільнот. Важливу роль в таких групах відіграють сталі емоційні стосунки, особистісні зв'язки та враження. Найяскравішим прикладом первинної групи є сім'я як первинна ланка соціалізації людини, формування морально-етичних засад її існування, ідеалів. Окрім того, первинними групами є колективи ровесників (групи школярів, студентів), невеликі територіальні спільноти (сусідство), трудові колективи. Зміна місця первинних груп в системі суспільних зв'язків і відносин, на думку Ч. Кулі, провокує глибокі соціальні зрушення, що зумовлює непересічну роль первинних груп у формуванні та функціонуванні громадської думки. Саме в первинних групах, на думку Ч.Кулі, виробляються наріжні ідеали, які перетворюючись на здобуток всіх членів суспільства, стають частиною суспільної свідомості. Кулі висловлює позицію, згідної якої суспільна свідомість включає в себе функціонування свідомостей всіх первинних груп даного суспільства та певний надгруповий рівень, де відбувається зіткнення та обговорення різних точок зору та підходів. Для цього рівня величезне значення відіграє комунікація як механізм, завдяки якому існують та розвиваються людські відносини [16]. У вторинних групах діють формалізовані, безособистісні стосунки, побудовані на основі специфічних практичних цілей. Прикладами таких груп можуть бути клуби, комітети, партії.

Розглянувши соціальні групи як суб'єкти громадської думки, необхідно з'ясувати, чи можуть виступати в ролі таких масоподібні утворення, такі як натовп, публіка, аудиторія. Не зважаючи на низку спільних рис, ці поняття не слід ототожнювати. Феномен натовпу вже досить повно описаний в

науковій літературі, зокрема у працях Г.Лебона, С.Московічі, С.Сігеле, які вказували на його нестійкість в часі, просторову прив'язаність, залежність від лідера, зниження рівня критичності сприйняття інформації, стереотипність мислення. Одна з перших спроб розмежування понять натовпу та публіки належить вже згаданому нами Г.Тарду, який вважав таким публіку «духовною сукупністю, групою індивідуумів, фізично розділених, але об'єднаних чисто розумовим зв'язком» [15]. Виникнення публіки уможливлено розвитком засобів масової інформації, зокрема друкованої преси. Журналіст виступає об'єднуючою ланкою між конкретним виданням та його публікою, створюючи двосторонній інтелектуальний зв'язок. На відміну від нестійкого в часі та прив'язаного до обмеженого географічного простору натовпу, публіка є більш сталою, тривалою та однорідною. Близьким за значенням і вживанням до поняття публіки є термін «аудиторія» (лат. auditorium), що означає певну сукупність людей, які сприймають повідомлення. Зазвичай аудиторію мають на увазі, коли мова ведеться про засоби масової комунікації, хоча часто мають на увазі також відвідувачів певного заходу, слухачів лекцій тощо.

Внаслідок окреслених характеристик даних великих соціальних груп, можемо зробити висновок, що натовп не можна назвати суб'єктом громадської думки, оскільки просторова близькість, емоційна залежність його учасників один від одного та від свого лідера, психологічні ефекти зараження фактично блокують можливість продукування, а тим більше обміну думками. Водночас ситуація натовпу створює сприятливі умови для нав'язування людям готових думок, оцінок, суджень, оскільки критичність сприйняття фактично відсутня. Цим можна пояснити таку популярність масових заходів як засобу політичної та іншої агітації, оскільки основною їх метою є залучення якомога більшої кількості учасників та приєднання до ідей їх ініціаторів. Публіка та аудиторія в цьому контексті є потенційними суб'єктами громадської думки, оскільки передбачають наявність спільних інтересів та можливість комунікації між їх членами, що є неодмінними умовами для вироблення громадської думки.

Важливим елементом структури громадської думки є її об'єкт. На думку українських вчених М.П. Лукашевича та М.В. Туленкова об'єкт громадської думки – частина навколишнього природного та соціального середовища, що зосереджується в певних людських потребах, які з об'єктивною необхідністю вимагають свого усвідомлення і діяльного задоволення [5, с. 204]. Отже, об'єктом громадської думки може бути певне явище чи процес, що відбувається в навколишньому середовищі та впливає на життя людей, стаючи предметом їх зацікавлення і обговорення. Водночас, нам таке визначення об'єкта громадської видається неповним, адже очевидно, що він не завжди і не тільки пов'язаний саме із зовнішніми умовами існування людей. Об'єктом громадської думки можуть виступати не тільки реальні факти та події, але і явища свідомості: ідеї, оцінки, ставлення.

При цьому очевидним є те, що не всі явища та процеси, що відбуваються в навколишньому середовищі, мають відображення в суспільній свідомості, а значить формують громадську думку. Відповідно для того, щоб виокремити з усього предметного поля суспільних проблем об'єкта громадської думки та обґрунтувати необхідність його вивчення в контексті соціології громадської думки, необхідно виробити зрозумілі критерії, яким він повинен відповідати. Такими критеріями можуть виступати критерій суспільного інтересу, актуальності, дискусійності, компетентності [8, с. 65].

Перший критерій пов'язаний з тим незаперечним фактом, що громадська думка формується не з усіх питань та проблем певної спільноти, а лише тих, які представляють визначений суспільний інтерес, який є одночасно своєрідним синтезом елементів індивідуальних інтересів, що мають відношення до загальносуспільних проблем, які хвилюють громадськість [8, с. 64-65]. Отже, в основі цього критерію лежить специфіка співвідношення індивідуального та спільного (колективного). Для того, щоб стати суспільним інтерес повинен певним чином стосуватися кожного окремого індивіда (принаймні, індивіда, що входить до складу «потенційного» суб'єкта громадської думки), інтегрувати індивідуальний та колективний досвід.

На думку сучасного українського соціолога В. Осовського, зміст громадської думки як соціальної інституції постає як сукупне ставлення, виражене у формі оцінного судження між суб'єктами громадської думки (громадськістю) та суб'єктами влади з приводу оцінки, змісту, способу розв'язання певної політичної, економічної, екологічної, соціальної проблем.

Як соціальний феномен, громадська думка має такі сутнісні характеристики: 1) вона є не арифметичною сумою думок окремих індивідів щодо певного питання, а інтеграційним утворенням, яке має історичні, часові, територіальні особливості, складну структуру і виконує певні функції; 2) формується внаслідок висловлювання групи людей, яка є не механічним утворенням, а характеризується певною спільністю інтересів, цілісністю; 3) постає лише щодо актуальних для соціальної спільноти чи суспільства проблем, ситуацій; 4) її характеризують інтенсивність поширення, стабільність, вагомість, компетентність, соціальна спрямованість; 5) може виражатися як у вербальних судженнях, так і в реальній поведінці; 6) часто є конфліктною.

Визначаючи життєздатність громадської думки, американський вчений Хадлі Кентріла сформулював п'ятнадцять законів громадської думки: 1) громадська думка чутлива до великих подій; 2) велика подія спроможна підштовхнути на невеликий час громадську думку із однієї сторони в іншу. Громадська думка не стабілізується до тих пір, доки значення першої події не буде зрозумілим; 3) громадська думка більш швидко формується під впливом якихось подій, а не слів, встановлених виступів і спілкування; 4) усні виступи для громадської думки мають максимальну вагу лише тоді, коли громадська думка почала змінюватися, або вагатися; 5) громадська думка не

спроможна передбачити критичної ситуації, вона лише реагує на них; 6) події, слова, виступи впливають на громадську думку лише тоді, коли є якийсь зв'язок із корисними інтересами людей; 7) громадська думка не перебуває довго в активному стані, якщо люди не відчувають, задіяних особистих інтересів; 8) громадська думка не так легко змінюється коли задіяні особисті інтереси людей; 9) в демократичному суспільстві можна очікувати визначення із сторони офіційних органів. Вони можуть реагувати на потреби людей швидше, чим сформується громадська думка; 10) якщо громадська думка відображається більшістю, то сюди можна і віднести меншість; 11) в критичній ситуації люди стають недоступними і вимогливими; 12) сперечання проти громадської думки стало тоді, коли люди почали відчувати, що вони є учасниками подій; 13) у людей більше думок із приводу мети, чим із приводу методів їх досягнення 14) громадська думка завжди емоційно різнобарвна. Якщо емоцій багато, то вони говорять до різких змін подій; 15) чим більше демократії, тим більше здорового смислу в громадській думці.

Якщо узагальнити закон Хадлі Кентріла, то можна зробити такий висновок: по-перше, на громадську думку насамперед впливають події; по-друге, типовою зворотною реакцією на громадську думку являється потреба діяти; по-третє, щоб зацікавити людей, необхідно завжди приймати до уваги їх особистісні інтереси.

Висновки

Отже, громадська думка – це стан суспільної свідомості, що містить як приховане, так і явне ставлення різних соціальних спільнот до проблем, подій та фактів дійсності. Суспільна свідомість – це широка сукупність ідей, уявлень, ілюзій, почуттів, настроїв, що відображають всі без винятку сторони життя суспільства, що приступні для мас і здатні викликати їхній інтерес. Суспільна свідомість – це зріз громадської свідомості, в рамках якого у представників різних груп можуть виникати аналогічні думки, судження, що відображають їхнє ставлення до проблем і фактів дійсності. Характерні риси масової свідомості полягають у джерелах і характері формування. Оскільки у формуванні масової свідомості беруть участь представники різних груп, то громадська думка формується в ньому. У цьому формуванні беруть участь не тільки наукові джерела, а й найближче соціальне оточення, чутки тощо. Сам процес формування масової свідомості – достатньо специфічний, здійснюється як процес інтенсивного обміну інформацією, порівняння, а також протиставлення схожих позицій, їх зближення, пошуку точок дотику. Відбувається в процесі міжособного спілкування, а також спеціально. У сучасному суспільстві громадська думка відчуває на собі вплив різних соціальних інститутів: державних, політичних, громадських організацій, громадських рухів тощо. Таким чином, можна сказати, що це специфіка може бути як адекватною реальному становищу речей, так і помилковим уявленням про дійсність. Громадська думка може формуватися дуже швидко, бо знаходиться у постійному процесі формування та

зміни.

Список літератури

1. *Бурдьє П.* Соціологія політики : Пер. с фр./Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.
2. *Гегель.* Философия права. – М.-Л., 1934. – Т. 7. – С. 336.
3. *Королько В.Г.* Основы публичной риторики. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2001. – 528с.
4. *Липпман У.* Общественное мнение : пер. с англ. – М. : Ин-т Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.
5. *Лукашевич М.П., Туленков М.В.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і випр. – К.: МАУП, 2004. – 464 с.: іл. – Бібліогр. в кінці глав.
6. *Нельга О.В.* Соціологія громадської думки. Курс лекцій : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К. : Видавництво Шейніної О.В., 2008. – 186с. – Бібліогр.: с. 181-184.
7. *Орбан-Лембрик Л.* Особливості формування громадської думки // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С.77-89.
8. *Оссовський В.Л.* Соціологія громадської думки – К.: ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.

9. *Полторац В.А.* Социология общественного мнения: Учеб. пособ. – Киев – Днепропетровск: Центр «СОЦИОПОЛИС». – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.
10. *Соціологічна* енциклопедія / Укладач В.Г. Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с. – (Енциклопедія ерудита).
11. *Тард Г.* Мнение и толпа // Психология толпы. – М., 1999. – С. 257-408.
12. *Философская* энциклопедия. М., 1998. С-349
13. *Нозль-Нойман Э.* Общественное мнение: Открытие спирали молчания: [Пер. с нем.] / Вступ. ст. Н. Мансурова, с. 5-25. – М.: Прогресс: Весь мир, 1996. – 351 с.
14. *Московичи С.* Наука о массах // Психология масс : хрестоматия. – Самара, 2001. – С. 397-534.
15. http://mirslovarei.com/content_soc/KULI-COOLEY-CHARLZ-XORTON-11228.html .
16. <http://www.socioline.ru/node/828>
17. http://www.nbuiv.ua./portal/soc_gum/Unir/2007_19/24/pdf
18. <http://www.polit.ru/science/2008/10/21/soc.html> .

О.В. Кононенко

ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ КАК ОБЩЕСТВЕННЫЙ ФЕНОМЕН

В статье рассмотрено общественное мнение как общественный феномен, проанализированы разные философские и научные подходы к толкованию понятия «общественное мнение», обобщенно из позиций философии культуры

O. Kononenko

PUBLIC OPINION AS A PUBLIC PHENOMENON

The article is devoted to the public opinion as a public phenomenon; different philosophical and scientific approaches to the interpretation of the notion “public opinion” from the position of philosophy of culture are given.